

Милица КОСТИЋ*

ОБРАЗОВАЊЕ, НАУКА И ТЕХНОЛОГИЈЕ У ФУНКЦИЈИ РАЗВОЈА ИНОВАТИВНЕ ПРИВРЕДЕ И ДРУШТВА И УЛОГА МЕДИЈА

УВОД

Тема реферата је специфична због проблематике којој је посвећен, порука које се из ње намећу, као и због тога што је полазиште да у будућем периоду на глобалном плану предстоји транзиција развоја економије засноване на знању. Због тога развој „нове економије” и на бази ње квалитативни развој нових сектора рада, у које спада и *информативна дјелатност и медији*, као *дио области културе и сфере друштвених дјелатности*, треба да буде полазиште код утврђивања политике и стратегије развоја, као и унапређења ових дјелатности.

Унапређење садржаја рада информативних дјелатности у цјелини (писани и електронски медији, Интернет, библиотеке, архиви...) представља крупан корак ка изградњи иновативног друштва, чији су дио и промотери научних, образовних и техничко-технолошких садржаја.

Изградња иновативне привреде и друштва као мегатренд у свјетској привреди, заснива се на знању, унапређењу појединих видова образовања (посебно високог), научних истраживања и развоја, убрзаном развоју информационих и комуникационих технологија и на тој основи информатизације економије, експанзије транснационалних компанија и јачању глобалних процеса.

У складу са наведеним тенденцијама, националне привреде и друштва треба перманентно да прате укупна дешавања на ширем плану како би, у сопственим условима и у могућој мјери, могле остварити развој

* Ванредни члан ЦАНУ

образовања и науке на савремен начин, као и примјену информационих и комуникационих технологија.

У овом раду обрађене су у синтетичком изразу неколике теме као међузависни чиниоци, којима треба поклањати све више пажње у свим медијима, сада и убудуће (Глобални трендови као основа и посљедица развоја науке, образовања и технологија у националној привреди; Развој иновативног сектора и медији; Реформе у образовању и медији; Универзитет, медији и иновативно друштво; Научнотехнолошка и информациона политика у систему развојних политика).

ГЛОБАЛНИ ТРЕНДОВИ КАО ОСНОВА И ПОСЉЕДИЦА РАЗВОЈА НАУКЕ, ОБРАЗОВАЊА И ТЕХНОЛОГИЈА У НАЦИОНАЛНОЈ ПРИВРЕДИ

Глобални научнотехнолошки развој доминантно одређује услове у којима земља, посебно она која је на путу ка придруживању Европској унији, што је случај са нашом земљом, треба да дефинише иновационо оријентисану развојну стратегију путем које ствара конкурентску предност привреде.

Од почетка седамдесетих, са интензитетом током осамдесетих и деведесетих година XX вијека, јачале су позиције науке и образовања, што је продуковало појаву нових технологија. У ствари, настао је нови глобални техничко-технолошки и производни систем заснован на информационим технологијама. *Знање и технолошки развој постали су кључни генератори развојних процеса.* Развијене и најразвијеније земље препознале су улогу тих фактора за даљи развој. Зато су перманентно повећавале издвајања за образовање, истраживање и развој. Од почетних 1,0-1,5% друштвеног производа (колико су издвајале у 60-им годинама прошлог вијека) високо развијене земље у периоду после 2000. године инвестирају у истраживање и развој 3,0% друштвеног бруто производа, а неке и 4,0%. Ако се томе додају и издвајања за све видове образовања, космичка истраживања и истраживања за потребе војне индустрије, проценат учешћа у друштвеном бруто производу је неколико пута већи.¹

У садашњем времену у развијеним и високо развијеним земљама, најзначајније инвестиције одлазе на „неопипљива средства”. Економија знања створила је потребу за новим методама вредновања компанија, чију главну имовину представљају „неопипљива интелектуална средства”. У складу са тим, интензивно се инвестира у истраживање и развој, едукацију, повећање компетентности, информационе технологије, софтвере и

¹ Према: *Main Science and Technology Indicators*, разне године, OECD, Paris.

Интернет. Процијењено је да у земљама OECD више од 10,0% друштвеног бруто производа (BDP) одлази на „неопипљива средства”. У Шведској тај проценат прелази чак 20,0%.² Овај тренд биљежи узлазну линију, па и „визуелизација интелектуалног капитала нације” постаје све значајнија.

Захваљујући томе, настале су нове базне технологије са растућом улогом у развојном процесу. Развој и ширење нових технологија условили су застаријевање техничко-технолошког система заснованог на масовној производњи трајних потрошних добара и енергије као кључног развојног фактора.

Развој и примјена нових технологија (информационих и телекомуникационих), успостављање Интернета као глобалне мреже, експлозиван пораст бежичне мобилне телефоније и бежичног Интернета створили су услове за настанак „нове економије”. Она је прво настала у Сједињеним Америчким Државама, захваљујући порасту учешћа инвестиција у високу технологију у укупним приватним инвестицијама и порасту броја персоналних рачунара. Главни генератори пораста постале су информационе технологије и висока флексибилност и иновативност предузећа, која су се веома брзо прилагођавала „новом типу економије” и преузимала пословни ризик. Повећана производња и продаја персоналних рачунара утицала је на повећање продуктивности, запослености и стопе привредног раста и развоја.

Ефекти масовне компјутеризације испојили су се најприје у САД током посљедње деценије XX вијека. То је посебно наглашено у Извјештају Вијећа економских савјетника предсједника Сједињених Америчких Држава, који је објављен почетком 2001. године.³

„Нова економија” заснована на знању, која је почела у Сједињеним Америчким Државама, а касније се интензивно развијала и у другим високо развијеним земљама Европе, Јапану...⁴ почетак је трећег таласа промјена на глобалном плану, које настају у области образовања, истраживања, развоја и друштва у цјелини. О појави „нове економије”, која је потиснула ранија схватања приоритета (сировине, физички рад), први је указао Тофлер.⁵

² Бисерка Комненић (2006), *Интелектуални капитал као фактор транзиционе политике*; Зборник радова: Економска транзиција у Србији 2001-2005. Резултати, стратегије, перспективе, Економски анали, Економски факултет, Београд, стр. 415.

³ UNIDO, *Trade and Development Report* (1993), United Nations, New York.

⁴ САД су предњачиле у технолошком развоју и прије Другог свјетског рата, док су се земље Западне Европе и Јапан технолошки развиле у периоду након тога.

⁵ Тофлер, А. (1985), *Трећи Талас*, Београд.

Послије првог таласа промјена, који се десио у области пољопривреде и другог у индустрији, наступа трећи талас који доноси највеће промјене у области информатичког сектора „...Симболи таквих промјена су мотика, монтажна трака и рачунар”. Сваки од наведених таласа промјена продуковали су типове привреда са квалификативом основне области у којој су наступиле радикалне промјене. Тако су настале прво аграрна, затим индустријска и у *садашњем времену информатичка привреда*.

Привреде трећег таласа представљају радикалне захвате у односу на оне које су им претходиле. Оне развијају и унапређују: менаџмент, образовање, истраживање и развој, иновације, културу, технологију, софтвере, знање и информације као основне ресурсе и развојне потенцијале. Знање и техничко-технолошки развој у овим привредама представљају основу и покретаче пораста производње и ефикасности привреде, друштвених дјелатности и остале ванпривреде и друштва у цјелини.

Петер Дрикер, родоначелник менаџмента, у почетним 90-им годинама прошлог вијека (1993), наговјестио је долазак „нове економије”, која се односи на „друштво знања” и истакао да у овом (сада већ увелико постојећем) „глобалном друштву” знање не представља само још један нови ресурс који постоји са традиционалним факторима производње (радна снага, земљиште, капитал) већ представља један значајни или најзначајнији ресурс данашњице и будућности.

Националне привреде и заједнице у цјелини, гдје је и Црна Гора, у XXI вијеку свој развој треба да базирају на знањем заснованим ресурсима и могућностима. У претходном периоду, њихове развојне могућности у основи је одређивало материјализовано знање, тј. технологије. Најприје је то била парна машина, касније електрична енергија а у овом времену информационе технологије. У контексту наведеног, јасно се може закључити да су *знање и технолошки развој* кључне полуге за остваривање основних циљева привредног и укупног друштвеног развоја. Савремена технологија битно је промијенила структуру и функционалне карактеристике привреда одређених земаља и свјетске привреде у цјелини. Научни и технолошки прогрес дјелују у правцу реструктурирања постојећих и стварања нових привредних грана и сектора привређивања. У склопу тога јачају технолошки пропульзивни сегменти привреде са растућим учешћем у формирању бруто домаћег производа (БДП), запослености и међународној размјени. Терцијарни сектор, а посебно неке дјелатности које му припадају, 80-их година прошлог вијека постале су основни носиоци развоја. Оне остварују највећи ниво и раст продуктивности, гро-учешћа у формирању бруто домаћег производа и запошља-

вању, највећа издвајања средстава за истраживања и развој, као и најбржу примјену иновација. Због тога у *садашњем периоду услужне дјелатности уз индустријске дјелатности* „постају дјелатности највишег технолошког садржаја и најјаче конкурентске позиције на тржишту”.

Структурни преображај привреде и друштва, као неминовност садашњег и будућег времена, зависи од знања и технолошког и информационог развоја, као доминантних полуга. Развијене и високоразвијене земље свијета оствариле су квалитативни укупан преображај привреде и друштва смањивањем диспаритета, прихватањем свјетских инвестиционих и развојних критеријума, адекватном употребом фактора производње, *снажним технолошким развојем и иновацијама, развојем и унапређењем свих врста знања, међународним развојним кооперацијама.*⁶ Наведени основи допринијели су подизању конкурентне, развојне и извозне способности привреда тих земаља.

У првом петогодишту XXI вијека, структура привреде развијених земаља значајно је промијењена, што се може илустровати са више показатеља. Најзначајнији је повећање учешћа услужног и информационог сектора гдје су *информације* основни генератор производње, знање основни стратешки ресурс (капитал) и „технологије високог интелектуалног садржаја”. У наведеним секторима перманентно се повећава број запослених, нарочито високообразованих кадрова, чији се степен стручности стално повећава.

Нови глобални техничко-технолошки процеси који су резултат унапређења знања стеченог кроз школски систем и научна истраживања имају тенденцију дифузије широм планете. Њихове развојне могућности, као и могућности производног система, увећавају се са прилагођавањем националних привредних и друштвених система глобалним процесима. У укупној свјетској привреди евидентнија је све израженија тенденција бржег раста тражње производа високих технологија, него производа прерађивачке индустрије. То је допринијело да су се великом брзином развијале и шириле *информационе технологије као генератор стварања нових индустрија (рачунари, софтвери...)* и *ревитализације постојећих индустрија*. Ово се нарочито односи на аутомобилску индустрију, телекомуникације, машиноградњу, текстилну индустрију, туризам, администрацију... Нове технологије замјењују постојеће невиђеном брзином. Оне се уводе у све фазе производног процеса (маркетинг, ис-

⁶ Детаљније види: Маринко М. Бошњак (2005), *Образовање, наука и технологије као полуге развоја иновативне привреде и друштва Србије и Црне Горе*, Филип Вишњић, Београд.

траживање, пројектовање, организација производње...) што доводи до тога „да се производни процеси интелектуализују”.

Наведени процеси утицали су на стварање нових потреба и нових производа, као и перманентно повећање улагања у образовање, посебно високо, истраживања, социјални капитал (знање људи) и технолошки развој. То је циљана активност која треба да допринесе да нови производни системи буду технолошки и тржишно пропулзивни.

Интензивнији развој научноистраживачко-развојне дјелатности утицао је на успостављање, повећање и ширење многих активности између земаља и на глобалном нивоу (међународне трговине, међународних инвестиција, међународне научне и техничко-технолошке сарадње, мултинационалних кооперација и др.). Све се реализује кроз значајне и велике међународне програме и пројекте, као и све већи број уговора о међународној образовној научној, културној и техничко-технолошкој сарадњи. На тој основи развијају се свјетске телекомуникације и међународне рачунарске мреже. Истовремено се у структури међународне трговине повећава учешће производа са „високим технолошким садржајем”.

У складу са наведеним тенденцијама на ширем плану и најширем простору, и у таквом глобалном окружењу, развој образовања, науке и технологије у појединим земљама, као и развој националних заједница у цјелини је у сталним промјенама које теже напретку. Због тога развој убудуће треба да се заснива на: 1) флексибилности образовног и научног система, производних и пословних система у стварању производне структуре прилагођене потребама нових и познатих потрошача који диктирају нови производни и потрошачки стил; 2) ширењу и јачању веза између привреде и науке и повећању конкуренције на тржишту производа; 3) расту ефикасности коришћења фактора производње, уз пораст тржишта рада, сектора образовања и јавног сектора; 4) развоју и порасту улоге тржишта и технолошком развоју који ће обезбиједити ефикаснију употребу и алокацију ресурса и валоризацију природног богатства земље и др.

Са становишта будућег развоја Црне Горе, битно је нагласити да је у првој декади XXI вијека императив да се у измијењеној власничкој структури, уради национална стратегија повећања конкурентности, коју доминантно одређује знање и технолошки развој. Она треба да је заснована на претходно изложеним захтјевима уз поштовање специфичности развоја Црне Горе.

РАЗВОЈ ИНОВАЦИОНОГ СЕКТОРА И МЕДИЈИ

Иновациони сектор је моћни и темељни ослонац укупног развоја. *Њега чине:* 1) институције за истраживање, развој и иновације – Рицхерс & Девелопмент & Иноватион (научноистраживачки институти, факултети, академије наука и умјетности и њихове истраживачке јединице, истраживачко-развојне јединице предузећа); 2) корисници резултата научноистраживачког рада (привреда, друштвене дјелатности – *гдје спадају медији као дио информативне дјелатности и дјелатности културе*, остала ванпривреда, државни сектор и војни сектор) и 3) институције научноистраживачке инфраструктуре (институције за патенте, стандарде и метеорологију, информациони центри, ИНДОК службе, реферални центри, библиотеке...⁷

Функционисање чинилаца иновационог сектора није синхронизовано, мада има обиљежје комплементарности образовног, научног и економског синергизма.

У условима неефикасног система у претходној Југославији (СФРЈ, СРЈ) и Црној Гори као једној од шест република, касније од двије републике, није постојала мотивација за интензивни научноистраживачки развој и иновативно понашање појединаца и привредних субјеката, зато што иновативном раду држава није поклањала одговарајућу пажњу. Паралелна истраживања и неадекватно вредновање истраживачких резултата, недостатак иновационе климе и др. утицали су да се овај рад, у највећем броју примјера, одвијао у појединим научним институтима без утврђене концепције и стратегије дугорочног научноистраживачког рада. Ради тога и резултати укупног научноистраживачког рада често нијесу дали одређена очекивања. Овај примјер карактеристичан је и за земље у окружењу, нарочито у току транзицијског процеса који у неким још траје.

Иновациони сектор промовише најбоље резултате у развијеним и високоразвијеним земљама свијета, јер је тамо и највише развијен. Ипак, овај сектор има прворазредни значај за развој привреде и читавог друштва свугдје, па и у средњеразвијеним земљама и земљама које су на нижем степену развијености. Различитости свакако постоје. Институције и истраживачи у иновационом сектору генеришу различита, потребна знања и иновације за модерни технолошки, економски и социјални развој земље.

⁷ Према: Матејић В. (2003), *Прилози истраживању научног и технолошког развоја*, Том I, Савезни секретаријат за развој, науку и животну средину, Београд.

У савременим условима, у развијеном капиталистичком систему западних земаља, па и транзицијском и посттранзицијском процесу ексоцијалистичких привреда привредни систем дјелује у правцу повећања потражње за научним и технолошким резултатима и „проходности за иновације и друге научноистраживачке дјелатности”. Истовремено, предузећа, првенствено већа и средња, уводе технолошка унапређења и друге иновације које треба да им допринесу повећању конкурентности и профита.

Иновациони сектор као основни и перспективни ослонац укупног развоја продуковао је високософистициране дјелатности којима је у будућности позиционирано високо мјесто на приоритетној листи. Због тога *треба кроз све видове образовног система и медијску презентацију информисати све већи број становника о свјетским токовима, потребама и нашим могућностима прилагођавања тим процесима.*

РЕФОРМЕ У ОБРАЗОВАЊУ И МЕДИЈИ

Посебна област медијске активности везана је за образовни систем и реформе које се спроводе у појединим видовима образовања.

Реформе образовања су неминовни услов за развој иновативне привреде и друштва. То се нарочито односи на реформе у земљама Централне и Југоисточне Европе. У свим документима о реформама у бившим социјалистичким земљама, у којима је извршена транзиција, реформа образовања, посебно реформа у сфери друштвених и хуманистичких наука, истицана је као један од кључних елемената за изградњу тржишне привреде, повећање ефикасности и веће запошљавање. У том смислу, темељна реформа образовања треба да обухвати све видове и нивое образовања и третира се као важни дугорочни државни пројекат који у транзицијском и посттранзицијском периоду треба да буде високо на листи приоритета.

У земљама које су завршиле транзицију, реформе су почеле процесом „деидеологизације образовања”, а у сфери високог образовања ограничавањем броја студената у корист подизања квалитета образовања и обуке и самофинансирањем.

Реформе у образовном систему, генерално посматрано, кретале су се у истом смјеру као у развијеним земљама са нагласком на пораст значаја образовања одраслих, односно перманентног образовања, увођење дуалног система, развој неформалног образовања и изградњу сертификалног система. Ипак, треба истаћи да радикалне промјене које су се дешавале и које се дешавају у области стручног образовања и образовања од-

раслих имају специфичну тежину. У циљу пружања помоћи земљама у транзицији, Европска унија формирала је специјалну агенцију за обуку (European Training Foundation – ETF), чији је основни задатак био пружање помоћи у реформи стручног образовања (Vocational Education and Training). У том циљу, Европска унија, односно ETF, у 20 земаља овог региона помогла је формирање посебне институције, тзв. *националних опсерваторија*, чији је основни задатак праћење и помагање реформе у стручном образовању. Таква институција, тј. Национална опсерваторија формирана је и у Црној Гори и функционише, као језгро Центра за људске ресурсе, у оквиру Завода за запошљавање Црне Горе.

У процесу транзиције у Црној Гори дошло је до радикалних промјена у систему образовања у неколико веома широких области: у структури образовних институција, развоју наставног плана (курикулума), руковођењу, управљању и финансирању образовања, статусу и образовању наставно-васпитног кадра. Остваривана је децентрализација која је представљала већу демократизацију односа. То је подразумевало повећано учешће представника локалне управе, грађана, њихових асоцијација и родитеља у свим образовним промјенама. Њима се омогућило да директно утичу на рад у школама и на одвијање образовног процеса.

Стратегијом увођења ИЦТ у образовни систем, која је у примјени у неким институцијама на различитим нивоима, одређено је да ће, у оквиру планираних фаза, имплементација трајати најмање пет година.⁸

Промјене у високошколском образовању су велике. Реализују се у склопу имплементације Болоњске декларације, која представља кључни документ који означава прекретницу у развоју високог школства у Европи. Једно од основних полазишта у изградњи јединственог простора европског образовања јесте ЕЦТС – европски систем преноса бодова који обезбјеђују националним образовним системима широм Европе транспарентност у односу на друге образовне системе, тржиште ра-

⁸ Детаљније о овоме види: *Књига промјена* (2001), Република Црна Гора – Министарство просвјете и науке и Институт за отворено друштво – Црна Гора, Подгорица. Анализа остваривања реформи у свим видовима образовања после увођења ИЦТ и ИЦТС система у образовни систем дата је у Секторској студији: Др Милица Костић и сарадници (2005), *Развој друштвених дјелатности*, Пројекат СС-АЕ за потребе Просторног плана Републике Црне Горе, ГТЗ – Њемачка организација за техничку сарадњу, Влада Републике Црне Горе, Универзитет Црне Горе, Подгорица.

да и студенте омогућујући ефикасну покретљивост студената и професора унутар Европе.⁹

На Универзитету Црне Горе ради се у складу са Болоњским процесом од 2002. године.

Основни правац развоја образовања на свим нивоима јесте *образовање за информационо друштво*. Због тога је нужно утврђивање дугорочних циљева који су везани за постизање одговарајућег нивоа и структуре знања у зависности од могућности и брзине прилагођавања домаће привреде савременим технолошким тенденцијама и достигнућима. Да би се образовање могло прилагодити потребама информационог друштва, потребно је урадити: информатизацију процеса образовања (примјену рачунара у процесу образовања), информатичко описмењавање и укључивање дисциплина из области информатике у наставне програме, стварање услова за „учење на даљину”, развој концепта „учење током цијелог живота” и др.

У реализацији наведеног, неопходно је обезбиједити висок степен координације између три политике: образовања, тржишта рада и запошљавања.

Како политика образовања у свакој земљи, а посебно иновационом друштву, постаје *кључни дио развојне политике*, а образовну политику чини специфичном њен изразито *дугорочни стратешки карактер*, њена спона са другим сферама је неопходна. Она се може остваривати и преко медијске презентације. Телевизија као медиј са највећим могућностима адекватне презентације има посебну улогу да промовише образовне садржаје свих врста. Специјалне емисије посвећене образовним програмима су изузетно значајне, нарочито за младу популацију. Оне су, с правом, најбоље вредноване од најшире публике свих старосних доба.

УНИВЕРЗИТЕТ, МЕДИЈИ И ИНОВАТИВНО ДРУШТВО

Универзитет као једна од најзначајнијих научних и високообразовних институција има све значајнију улогу у јавном животу земље због развоја и унапређења науке и образовања, доприноса развоју иновативног друштва и повећања нивоа знања младе генерације, тј. студената који се школују на појединим универзитетским јединицама. Истовремено, његова улога је веома битна због учешћа кадрова са универзитета у креирању темељних развојних докумената и у политичком животу, све че-

⁹ Р. Маринковић-Недучин, Предраг Лазић (2002), *Европски систем преноса бодова у високом школству – Водич ЕЦТС*, Алтернативна академска образовна мрежа, Београд.

шћег присуства академских кругова у медијима и већег значаја који универзитетске расправе имају за науку, образовање, културу привредни и социјални развој и развој друштва у цјелини.

Утицај наставног особља на младу популацију је вишеструк – не само кроз едукацију и преношење знања из струке и науке већ и из понашања, комуникација и др. Универзитетски професори имају изражен утицај и ван сале за предавања. Влада их узима за чланове, а неке од њих за савјетнике, док средства за информисање од њих траже независна стручна мишљења о разним питањима.

Везе између националних медија и академских кругова су реципрочне. Новинари се врло често и радо обраћају научницима и универзитетским професорима, а интелектуални кругови у потпуности прихватају медије. Сарадња те врсте биљежи узлазни тренд. Научна сазнања се на тај начин, тј. путем мас-медија, преносе на велики број гледалаца, што има позитивну улогу у стицању и подизању нивоа образовања већег броја становништва. С друге стране, многа сазнања која научници представљају и на бази њих извлаче економске закључке често се злоупотребљавају у политичким круговима.

У транзицијским условима битно се измијенио академски стил, зато што се неки научници и универзитетски професори труде да на себе привуку пажњу медија. Раније се професионални успјех и престиж мјерио објављивањем радова, посебних издања, монографија, чланака у часописима, а сада посебно присуством у медијима.

На наведену чињеницу Ф. Фукујама је правовремено указао. Кроз изнијете ставове брижљиво је анализирао своја размишљања о „могућностима и ограничењима либералне демократије”, доказујући да демократија није привлачна само зато што нуди просперитет и личну слободу већ и због жеље човјека да му се призна равноправност са сваким другим. У закасњелој транзицији и посттранзицијском процесу значај ових чинилаца бива све већи као и у развијеним срединама са развојем привреде и информатике. „Како људи постају имућни, све више повезани са светом и боље образовани, они се више не задовољавају само стицањем још већег богатства већ захтевају и признање свог статуса...” У наведеном се препознаје „потреба за политичком слободом чак и у економски веома успјешним ауторитарним режимима, жеља за самопотврђивањем је „карика која недостаје између либералне економије и либералне политике...”¹⁰

¹⁰ Ф. Фукујама (1997), *Крај историје и посљедњи човјек*, ЦИД, Подгорица.

Овакви захтјеви су један од битних показатеља раслојавања друштва у транзицијском и посттранзицијском процесу. У датим околностима, истраживање и развој и поједини видови образовања, нарочито више и високо образовање, пред сталним су изазовима транзицијског процеса и глобализације.

Развој ових дјелатности, и на бази њихових резултата развој нових информационих система и нових технологија, основа су за изградњу иновативног амбијента и иновативног понашања, који се код нас почео стварати крајем 80-их и почетком 90-их година прошлог вијека, мада су још евидентна велика заостајања у односу на развијене земље.

НАУЧНОТЕХНОЛОШКА И ИНФОРМАЦИОНА ПОЛИТИКА У СИСТЕМУ РАЗВОЈНИХ ПОЛИТИКА

За укупан и успјешан привредни и социјални развој друштва од највећег значаја је стварање квалитетног амбијента и стимулативног система и успостављање *продуктивне повезаности* свих развојних политика, полазећи од интеракције образовања, науке, технологија, културе, привреде и друштва. У складу са тим значајно је сагледавање припремљености развојних политика за период до очекиваног приступања, тј. учлањења наше земље у Европску унију и каснији период до 2020. године.

Тежиште владиних активности кроз утврђивање и реализацију циљева економске политике је на успостављању система развојних политика, које треба да максимизирају своје доприносе економском, технолошком, социјалном и културном развоју земље. Наведени концепт развоја полази од релација и интеракција кључних компоненти система развојних политика (економске, научнотехнолошке, информационе, образовне, секторске, регионалне, политике заштите животне средине и очувања биодиверзитета).

Будући да се развој све више заснива на знању и технологијама и да информатичко друштво и научнотехнолошки развој постаје основа економског и социјалног развоја, од изузетног је значаја повезаност научнотехнолошке политике са другим компонентама развојне политике земље. Такав приступ евидентан је код развијених земаља.

У савременом свијету, у земљама развијене демократије, гдје функционише правна држава и тржишна привреда, изузетан значај имају развојне политике које су продуктивно повезане у јединствен и ефикасан систем. Релације и интеракције развојних политика које сачињавају општу развојну политику представљају основу управљања развојем. То су следеће политике: социоекономског развоја, научнотехнолошка,

образовна, информатичка, индустријска, енергетска, пољопривредна, саобраћајна, политика заштите животне средине и очувања биодиверзитета и регионалног развоја.

Научна политика, као и политика научнотехнолошког развоја, представља кључну компоненту иновационе политике усмјерене на максимизирање доприноса науке и технологије привредном и социјалном развоју земље. Њена је кључна улога у обликовању опште развојне политике, секторских политика и регионалне политике, тј. *свих политика заснованих на знању* и савременим технологијама.

Црна Гора припада групи малих земаља које теже да остваре овај циљ, јер је то пут којим треба ићи у будућем периоду. Наше претензије у том погледу треба да буду реалне. Треба ићи корак по корак у остваривању датог циља. Привилегија најразвијенијих земаља, које располажу знањем и капиталом, је да креирајући иновације, развијају високе технологије и по том основу стичу огромну технолошку ренту.

Такве претензије не могу имати мале земље са релативно ниским друштвеним бруто производом. Оне могу и треба да теже стварању услова за подстицање стваралаштва, иновације и унапређење дјелатности науке и образовног система у цјелини, користећи богата и разноврсна позитивна искуства других.

Уколико наша земља не би убудуће имала скромније, селективне амбиције таквог смјера, услове, капацитете, инфраструктуру, средства и др. остала би „имитативна земља” усмјерена на увоз већ исцрпљених технолошких производа и осваривање опадајућих приноса. Уз то, увозна зависност би и даље остала. Да се то не би десило, треба интелектуалне и друге ресурсе користити на најбољи начин, првенствено знање младих и школованих кадрова из земље и младих наших научника, који живе и раде у многим земљама свијета.

Будући развој иновативног друштва треба да се заснива на већем издвајању средстава за науку – Истраживање & Развој & Иновације и образовање, као и научну и образовну инфраструктуру.

ЗАКЉУЧЦИ

Полазећи од сазнања да у савременим условима знање представља најважнији ресурс, развој науке и образовања представља најважнији фактор укупног развоја и прогреса. Усљед брзог темпа развоја науке, технике и технологије и веома бурних промјена у систему односа на глобалном плану, једном стечена знања брзо застаријевају, због чега се морају перманентно иновирати. Отуда наука, образовање и образовне ин-

ституције сваким даном добијају на значају и стално су пред изазовима промјена у свијету.

„Нова технологија” заснована на знању као мегатренд треба да постане приоритет у будућем развоју. То претпоставља стварање услова за остваривање транзицијског процеса – развоја економије засноване на знању, који то омогућава и у коме ће се интензивно развијати иновативна привреда.

Слободан и свестран развој образовања, науке, културе и стваралаштва подразумијева перманентан развој и *унапређење система јавног информисања и техничке основе информативне дјелатности*. Систем информисања треба да постане један од темељних основа поузданих, актуелних и значајних сазнања која продукују истраживачки рад, образовни систем и друге активности демократског друштва. Он треба да се развија у правцу успостављања информационих токова у којима би сваки субјект располагао информацијама потребним за остваривање својих права, обавеза и улоге у друштвеном животу и процесима. То подразумијева да се омогући прибављање ваљаних и аргументованих информација које се нуде за медијску презентацију. Да би се то могло реализовати, нужно је обезбиједити правовремену и потпуну доступност научнотехнолошких, финансијских, пословних, статистичких и других показатеља и информација, на глобалном плану и у националним оквирима, са циљем да се постигне већа поузданост и едукацијом становништва побољша њихово коришћење, тј. употребна вриједност.

Савремена информациона техника стално се развија на бази нових техничких достигнућа и виших стандарда. У складу са тим, на основу савремене информационе технике и квалитетног едукованог кадра треба стално радити на припремању и продуковању квалитетних емисија из различитих области, са циљем да се најновија сазнања приближе што већем броју становништва.

У будућем периоду, у иновативној привреди и иновативном друштву – друштву знања, *медији и укупна информативна дјелатност* имаће и специфичне обавезе и биће стално пред новим изазовима.

На бази цјеловитог и интердисциплинарног сагледавања могућности развоја „нове економије” и креативног друштва, развој образовања, науке, информационих и телекомуникационих технологија и њихова примјена су приоритетни. То пред све медије поставља захтјеве не само за тачно и правовремено информисање и адекватну савремену медијску презентацију већ и за *интензивнији развој истраживачког новинарства, строгу селекцију програма и стално усавршавање кадрова*.

Посебна је улога медија у процесу припреме и израде значајнијих докумената и активности везаних за интеграционе процесе ширих размјера.

Писани и електронски медији, као дио информативног система и дјелатности културе, сегмент друштвених дјелатности и иновационог сектора, треба убудуће да у својим програмским шемама и садржајима дају посебно мјесто реформама у домену образовања, истраживања и развоја, промовишући њихове активности, промјене и развојне тенденције у нашој стварности, а у склопу развоја „нове економије” и иновативног друштва.

Milica KOSTIĆ

EDUCATION, SCIENCE AND TECHNOLOGIES IN THE FUNCTION OF ECONOMY AND SOCIETY INOVATIVE DEVELOPMENT AND THE ROLE OF MEDIA

Summary

The topic of this paper is a specific one not only for the issues dealt with, but also for its main findings, as well as its starting point that in the future on the global plan the transition of economy development based on knowledge is due. Therefore, the development of the "new economy" and on its basis quality development of the new sectors of work, encompassing informative and the media sector, as the part of social activities and culture, should be the starting point while decision-making on politics and strategy of development of these activities.

Improvements of the content of work in the informative field as a whole (printed and electronic media, internet, libraries, archives...) represent a huge pace towards building of the innovative society, consisting also of the promoters of scientific, educational and technology-technical contents.

This paper focuses on several topics (global trends as a basis and a consequence of development in the fields of science, education and technologies on the national economy; development of innovative sector and media; education and media reforms; university, media and innovative society; scientific – technology and information politics in the system of development politics).

